

УДК 821.161.2: Бендер

Антон БУЗОВ

асистент,
Донецький національний університет
імені Василя Стуса

МАРКЕРИ АВТОБІОГРАФІЧНОСТІ В РОМАНІ ВІТАЛІЯ БЕНДЕРА «СТАНЦІЯ ПУГАЛОВСЬКА»

У статті розглянуто автобіографічний простір роману Віталія Бендера «Станція Пугаловська». Особливу увагу зосереджено на хронотопі твору, що є яскравим підтвердженням художніх перетворень письменником автобіографічного матеріалу. Встановлено, що часопросторові межі роману «Станція Пугаловська» відтворюють ситуацію довоєнного містечка на території сучасної Донецької області, в умовах якого провів дитинство та юність Віталій Бендер.

Ключові слова: поетика, дискурс, автобіографізм, автобіографічний акт, хронотоп, «текст пам'яті».

Віталій Бендер є одним із найменш поцінованих вітчизняною літературною критикою представників української письменницької діаспори, незважаючи на поступове повернення його текстів до літературознавчого обігу. Кількість фахових розвідок, присвячених Бендерові та його доробку, дуже обмежена.

Серед досліджень, що містять згадку про письменника, можна назвати словник-довідник В. Просалової «Українська діаспора: літературні постаті, твори, біобібліографічні відомості» [13]. Це одне з найповніших довідкових видань у сучасній україністиці, що містить словникову статтю про Віталія Бендера й матеріали мемуарного характеру.

Спогади про письменника залишили Р. Василенко [7], М. Дальний [9], І. Качуровський [10]. Передмова О. Коновала, що відкриває найповніше на сьогодні видання творів Віталія Бендера [1], характеризується превалюванням біографічного принципу викладу матеріалу над принципом аналітичним [11].

В. Мацько у розвідці «Українська еміграційна проза ХХ століття» [12], що претендує на вичерпність аналізу ситуації українського письменства на

еміграції, зовсім оминає постать Бендера та його твори. Лише останнім часом з'являються поодинокі спроби фахового розгляду творчості цього хоч і не першорядного, проте достатньо відомого в колах еміграційної літературної інтелігенції письменника. Так, Вірою Просаловою здійснено аналіз реалізації проблеми «автор-герой» у романі «Фронтові дороги» [14]. Дослідження Валентини Галич присвячене розгляду проблемного поля есеїстики В. Бендера [8]. У розвідках автора цієї статті здійснено аналіз ідейно-естетичних домінант роману «Фронтові дороги» [2], розглянуто поетикальні ознаки малої прози Віталія Бендера [3]; [6], висвітлено автобіографічні домінанти роману «Марш молодости» [5], визначено основні ознаки його фабульної організації [4]. Однак незначна кількість згаданих розвідок підтверджує те, що вітчизняне літературознавство на сьогодні не має фахового літературознавчого осмислення постаті Віталія Бендера, передовсім, через пізнє повернення творів письменника до наукового та читацького обігу історичної Батьківщини.

Центральною складовою літературного доробку письменника є своєрідна автобіографічна романна трилогія, що висвітлює події різних періодів життя героя: дитинство в маленькому містечку, загубленому серед донецьких степів («Станція Пугаловська»), воєнні шляхи змушеного юнака в лавах Червоної Армії («Фронтові дороги») та прорив на Захід у складі спеціальної дивізії УНА («Марш молодости»). Автобіографізм є суттєвою ідейно-естетичною домінантою зазначених творів, адже дозволяє авторові самореалізуватися в «тексті пам'яті», врятувати яскраві образи минулого від влади часу. Відсутність наукової рецепції реалізації зазначених особливостей художнього мислення Віталія Бендера визначає актуальність обраної теми дослідження.

Мета статті – визначення особливостей реалізації автобіографізму як важливої поетикальної стратегії у романі Віталія Бендера «Станція Пугаловська». Завдання статті – простежити шляхи втілення автобіографічної домінанти в зазначеному творі. Об'єктом дослідження є роман «Станція Пугаловська».

XX століття характеризується підвищеною увагою до феномену автобіографізму. Стрімкий розквіт жанру автобіографії спричинений передусім його жанровою своєрідністю, здатністю синтезувати різноманітні родові властивості, використанням різноманітних комунікативних стратегій на тлі загальної кризи епічної форми. Німецький літературознавець Р. Шнелль відзначав: *«На всіх літературних теренах, як на підживленому ґрунті, помітне різке зростання щоденників та приватних історій»* [15, s. 431]. Не менш важливим, на наш погляд, є також пояснення популярності автобіографізму, що базується на бурхливості історичних подій, якими було сповнене XX століття з його численними революціями та війнами, що їх закономірними наслідками були процеси втрати людиною упевненості в довколишньому середовищі, основах світобудови. Відтак, поставала логічна необхідність шукати істину в собі, трансформуючи накопичений на тлі інтенсивної суспільно-політичної активності життєвий досвід у автобіографічний текст, що був наслідком повернення до минулого, до власної індивідуальності й ідентичності.

Як правило, автобіографічний текст є наративним, нефікційним утворенням, зміст якого складають внутрішні та зовнішні переживання автора, події з минулого, що знаходять відображення в межах описуваної ситуації залежно від того, як наратор співвідноситься із довколишнім світом. Автор автобіографічного тексту *«зосереджений на становленні історії своєї душі в її взаєминах з дійсністю»* [15, s. 433).

Без перебільшення доречним та цікавим періодом для автобіографічного переосмислення постає дитинство та юність, адже саме тоді людська свідомість зазнає перших травм, відгомін яких особистість відчуває вже у зрілому віці. Коріння більшості проблем дорослого життя криється в дитинстві, відтак увага письменників до цього відрізка біографії виглядає спробою провести дистанційну аутотерапію з метою відновлення причинно-наслідкових зв'язків між юністю та зрілістю.

Так, у романі «Станція Пугаловська» Віталій Бендер здійснює розлогий екскурс до минулого – від ранніх дитячих років до призову в армію – аби вберегти яскраві образи від безжальної влади часу, зафіксувати окремий відрізок свого буття у слові. Якщо в житті суб'єкт рухається в ентропійному напрямку, то в автобіографічному тексті, навпаки, відбувається антиентропійний рух, повернення до початків життєвого шляху, відтак, доречно говорити про автобіографічність письма Бендера як спосіб боротьби з хронікальністю та кінцевістю часу, намагання утримати певний масив подій у межах текстового утворення.

Роман починається зі своєї географічної довідки, покликаної надати зображуваним подіям питомої документальності: *«Містечко Вишнівське, що загубилося в степу поодаль промислових шляхів, майже два століття уосіблювало спокій, замріяність і вдоволення. Минали роки й десятиріччя, а воно залишилося сонним, млявим і первісного кишенькового розміру»* [1, с. 21]. Така характеристика, очевидно, мала на меті запевнити читача у відсутності претензій на масштабність, що вигідно вирізняє текст Бендера з-поміж масиву творів сучасників, у яких об'єктом опису поставав Донбас із притаманною їм гігантоманією та оспівуванням промислової потужності регіону. Твір охоплює значний проміжок часу – майже двадцять років між згортанням політики українізації до нападу Німеччини на СРСР.

Мала Батьківщина Віталія Бендера постає переважно аграрним краєм із незначною часткою промисловості, що знаходиться на межі між копальнями та степовим обширом, поєднаних залізницею: *«Та в 1908-му році повз нього проклали колію і збудували станцію, яку чомусь назвали Пугаловською. Залізниця починалася десь в пекельних пащах Донбасу і бігла через степ до далекого Дніпра і далі на Херсон. Згодом до неї долучили кілька місцевих колій, які, як віяло, розбігалися по північному виднокругу до вугільних шахт – найдалі висунутих на південь варткових Донецького Басейну. Одна з них, найближча до нас, десь так кілометрів п'ятнадцять від містечка, називалася Криндична. В*

ясну погоду можна було угледіти шпиль її високого терикону» [1, с. 21]. Вочевидь, про історичну достовірність у змалюванні Вишнівського говорити не доводиться. Географічні вказівки окреслюють територію на південь від осередків активного видобутку вугілля, економічно пов'язану з південними містами України – Херсоном, Миколаєвом, Маріуполем. Мабуть, ідеться про узагальнений топос провінційного містечка на півдні сучасної Донецької області, що є переважно аграрним регіоном.

Провінційний статус Вишнівського зумовлює тривалу консервацію патріархального способу життя, в атмосфері якого відбувається дія на початку роману «Станція Пугаловська». Багато в чому він протиставляється шахтарському Донбасу, який постає ворожим утворенням, покликаним зламати віковичний місцевий лад. Так, Мишко Мартюк, згадуючи про ставлення вишнівців до мешканців сусідніх робітничих селищ, відзначає: *«Взагалі ж, з дуже раннього віку я вичував, що з шахтами асоціювалося щось лихе, неприємне, наскрізь негативне. Про шахти наші міщани висловлювалися, як про щось не з цього світу, що обов'язково треба оминати, як дідька»* [1, с. 19]. Проте, надалі у творі подане своєрідне тлумачення причин такого ставлення, коріння якого також можна віднайти в ментальності українського селянства із його острахом відносно «чужаків», особливо таких агресивних, як шахтарська молодь, що складалася з представників різних регіонів колишньої імперії й відзначалася досить вільними поглядами на життя: *«Дуже часто шахтарські візити кінчалися бійкою, і я сам не раз мусів іти додому поруч закривавленого Сеньки Жмача, якому чомусь завжди найбільше перепадало»* [1, с. 20].

Статечність вишнівського життя підкреслює і згадка автором про нелюбов Оксани, матері протагоніста твору Михайла Мартюка, до власного батька, діда Макара: *«Із своїм власним батьком, дідом Макаром, мати взагалі не церемонилася. Коли він приїжджав на ярмарок і зупинявся у нас на ніч, то тільки й чути було, що материні прокльони та дідові оправдування»* [1, с. 28]. Причиною такого неприязного ставлення стало небажання діда віддавати свою

доньку до жіночої гімназії, із чим, на її думку, пов'язані невдачі на роботі та відсутність перспектив кар'єрного зростання: *«І яка тепер моя вартість в житті? Хто я і що я? Третьюрядна канцеляристка, обов'язок якої наливати чорнило. Мої ровесниці, деякі з бідніших родин, стали лікарками, вчительками, високими урядницями. А я?»* [1, с. 28].

Ця подія стає катализатором чергового родинного конфлікту, розвиток якого із цікавістю відслідковує малий Мишко – материнського бунту проти волі батьків, що полягав у втечі з рідного дому до маєтку багатих фабрикантів Зоєнків, де Оксана дістала можливості для бажаної самоосвіти. Патріархальний світ Вишнівського в особі діда Серафима, батька Михайлового батька, не визнав правомірності подібного кроку, але зміни в соціальному становищі змусили його піти на компроміс із норовливою невісткою, що стався, втім, не без іронії: *«До матері ж дід Серафим і далі ставився холоднувато і з такою легкою іронією. При зустрічах з нею в місті він підкреслено скидав свій картуз, низько вклонявся і якимось так артистично казав «Моє поштенъє». Мати сприймала це як навмисну насмішку»* [1, с. 31].

Наявна в житті Мартюків і справжня родинна таємниця, розгадати яку Михайлові вдається лише перед відправленням на фронт. Так, хлопчик постійно відчуває зневагу містян – діда Ковганюка, Захара Риндера, Антона Шустая – до свого батька Кирила Мартюка, що ніби й не виявляється відкрито, проте відчувається в розмовах. Таке ставлення пригнічує хлопця і змушує його шукати відповідь на питання про причини суспільного презирства. Правда виявляється несподіваною і приголомшує вже студента Михайла: його батько під страхом розправи виказав місцевим чекістам місце сховку своїх друзів, із якими він разом служив у гетьманській армії – Прокопа Косарука та Ілька Штимура. Його дружина, втім, усвідомлюючи, що саме вирішив учинити чоловік, встигла попередити вигнанців про небезпеку. Звістка про вчинок Кирила Мартюка облетіла все місто, спричинивши негативне ставлення до цієї людини: *«Місто невелике, батьків донос довго не протримався в таємниці. Ті,*

що батька не знали особисто, почули та й забули. А ті, що знали... Аж ось коли йому довелося спокутувати» [1, с. 204]. Михайло усвідомлює весь тягар, який випав на долю його батька, і відчуває себе приголомшеним від розуміння того, наскільки важке життя він прожив: «Тато, мій добрий, любий, завжди услужливий тато!.. Він враз постав передо мною із своєю вічно винною, розгубленою усмішкою. І мені хотілося сказати йому крізь спазми, що стискували груди: коли і хто, любий тату, вселив у тебе такий страх?» [1, с. 205]. У процесі цього усвідомлення трансформується сама структура синівської пам'яті. Із теплого інформаційного вакууму уяви, спричиненого невідомістю особи Кирила Мартюка для власного сина, вона перетворюється на суцільну порожнечу. Навіть передчасна батькова смерть унаслідок нещасного випадку на цегельному заводі постає у свідомості сина як єдиний вихід із замкненого кола презирства та насмішок: «Як же й тяжко йому мусіло бути від усвідомлення, що ніде довкруги у нього не було ні друга, ні доброго товариша. Всі його зневажали, всі обкидали його ганьбою й презирством. І так щодня, щороку. Може, та випадкова смерть на заводі була не карою, а визволенням?» [1, с. 206]

Своєрідною екзистенційною межею, що відділяє щасливу неусвідомленість дитинства від ситуації швидкого дорослішання, постають події Голодомору 1932-1933 років, що розділив життя Вишнівського та його мешканців на «до» і «після». Вустами головного героя роману «Станція Пугаловська» Михайла Мартюка Віталій Бендер відзначає події, які стали передвісниками великої біди: «Що на селі творилося щось лихе, несусвітне й неохопиме, було видно, насамперед, по тому, що раптом зникли наші славетні міські ярмарки» [1, с. 91]. Розрив питомо української єдності міста й села став наслідком репресивної політики тоталітарного режиму, що прагнув позбавити поневолені нації останніх ідейних орієнтирів, серед яких було красне письменство та усна народна творчість. Так, події денаціоналізації супроводжувалися демонстративними розправами над провідними діячами

національного відродження, звістки про які доходили до загубленого в степах містечка переважно через чутки: *«Наступного дня в школі тільки й розмов було між учнями, Що про Скрипників постріл у скроню. Я уважно прислухався до розмов старших учнів. Одні казали, що він застрелився за літеру «Г», інші – що він найнявся в чужу агентуру, а дехто твердив, що він був проти російської мови в українських школах»* [1, с. 86]. У вразливій дитячій душі миттєве перетворення вчорашніх майстрів слова на терористів, продуковане офіційною пресою, викликало шок, що похитнув упевненість у життєвих настановах: *«Не то, щоб мені було жаль Фальківського, але я ніяк не міг уявити письменника і терориста в одній особі»* [1, с. 87]. Єдиною можливістю збереження усталеного ладу життя виглядав конформізм – здатність не звертати увагу на моторошні явища навколо себе: *«Тільки інша школа, суворіша й вимогливіша – життєва школа – безнастанно товкмачила нам, що жити з тим відкриттям було тяжко, небезпечно. Вона настійливо сугерувала нам тисячами прикладів, що найліпше не перейматися тим, «чого наша славна Україна зажурилася». І від тієї великої журби ми почали відвертатися. Хто зразу, ще в школі, відкрито й демонстративно. А хто пізніше і крадькома»* [1, с. 87].

Однак шлях пристосуванства стає неможливим для Михайла, коли до Вишнівського з сіл приходять перші жертви голоду, а пізніше й саме містечко опиняється в ситуації виживання. Заклики нищити куркулів, серед яких був і дід Мишка Макар, видаються хлопцеві фантазмагорійними, адже він не може усвідомити саму можливість фізичного знищення людини іншою людиною: *«Адже знищити куркулів означало також і знищити діда Макара, якого я дуже любив. І як це знищити? Убити, задушити, відсікти голову? Ні з того, ні з цього живу людину вбити, як вовка чи качку? До того ж дід смиренно собі господарює, нікому не погрожує. Навіщо ж його нищити?»* [1, с. 88]. Проте подальші події переконують Мартюка в наївності його суджень. Бабусю Палажку вбивають невідомі люди за кілька коржиків, а діда Макара знаходять у передсмертному стані на сільській дорозі.

Моторошне враження залишає в Мишка візит дядьків із родинами. Виснажені голодом, вони поводять себе наче божевільні, вимагаючи від Михайлових батьків їжі: *«Але гості не роздягалися, не сідали. Вони скавулили, як зранені пси, і просили їсти. Безсоромно й безцеремонно вони просто вимагали хоч «крихітку в рот», заглядали в скрині тьоті Маланки, в глечики, в намисник. Мати їх чемно стримувала, просила зачекати, але вони ганяли з кута в кут як навіжені»* [1, с. 95]. Єдиним виходом для них стає шахта, той ворожий та ненависний світ великої промисловості, який споконвіку викликав у мешканців Вишнівського щирі побоювання. Таким чином, Віталій Бендер зображує руйнацію патріархальної аграрної Донеччини, яка під страхом голоду змушена шукати кращої долі на копальнях Донбасу.

Світ навколо Михайла поступово стає дегуманізованим. Люди втрачають людську подобу, керуючись у своїх вчинках інстинктами. Показовим є приклад колишнього батрака діда Макара – Миколи Сербія, який у гонитві за привілеями від влади став справжнім карателем для свого колишнього господаря. У вирі «боротьби з ворожим класом» Сербій не лише ставить Макара і Палажку на межу бідності, він втрачає кохану жінку Варю, яка безуспішно намагалася апелювати до його людяності, вмовляючи відмовитися від участі в каральних операціях. Зазнавши у відповідь насильства від чоловіка, Варя накладає на себе руки. Цей трагічний учинок стає своєрідним катарсисом для Миколи, він глибоко розкаюється та повертається до колишнього життя. Моторошна історія Сербіїв демонструє всю глибину морального падіння людини під тиском обставин. У цьому випадку Микола чинить зло через страх повернутися до життя звичайного селянина: *«Покірна голодна смерть односельчан неначе відкривала в ньому нові й глибші криниці жорстокості»* [1, с. 103].

Страхітливі картини спухлих від голоду трупів селян переслідують оповідача упродовж усього розділу «Голод»: *«Скільки трупів довелося мені бачити на станції й довкола неї тієї зими! Спочатку я страхався того*

видовища, тримався осторонь конаючих на пероні сотворинь, немов би вони були прокажені» [1, с. 92]. Проте постійне балансування на межі виживання поступово притлумлює враження хлопця, і він уже цілком спокійно сприймає побачене: «А згодом звук. Бо й сам, хоча й не опухлий, але ходив голодний, як вовк» [1, с. 92]. Така зміна вражень від довколишньої дійсності постає своєрідним психологічним блоком, що його організм Михайла висуває на противагу жахливим видовищам, аби вберегти хлопця від глибокої душевної травми.

Голодомор змінює образ міста, сформований у свідомості Мишка – тепер воно геть інше, незатишне та незнайоме. Уособленням Вишнівського для Мартюка тепер стають не ті люди, які в ньому залишилися, а ті, які зникли після страшного голоду: «Не стало станційного сторожа, діда Федора. В голодовий апогей хотів він зупинити молоду жінку з дитиною в руках перед падінням під колеса, посковзнувся на снігу, і трьох їх потяг пошматував на рейках. Не стало тітки Марини, яка завідувала окропом. При одній давіці, коли вона розливала гарячу воду в кухлі й миски оскаженого пухлого люду, один конаючий, нехотячи чи в безумстві, підбив черпак, і окріп хлюпнув в її обличчя. Поки довели її до лікарні, вона й захолола. А трохи перегодя й окріпний клуб закрили. Можливо, щоб пасажери не вставали з вагонів та не товклися по замерзлих трупах на пероні. Не стало буфетниці Катерини, стрункої, бідової дівчини, яка вміла кожному відповісти із-за свого прилавка і кожного втихомирити. Її зарізали ножами прямо в буфеті не то конаючі селяни, не то проїжджі вуркагани» [1, с. 98]. Нові ж мешканці, які прийшли на місце померлих містян, викликають у Мишка враження «чужих», «нерідних»: «Та чомусь до нових облич я вже звикнути не зміг, все мені видавалося, що вони якісь чужі, зайві, зовсім неприналежні ані до станції, ані до міста» [1, с. 99]. Оповідач самотійно виділяє межу між щасливим дитинством та суворими входами в доросле життя, прокладену голодом: «Голод неначе проорав

глибоку межу і розірвав усякий зв'язок між тим, що було колись, і тим, що настало» [1, с. 99].

Початок війни стає фінальним чинником у формуванні екзистенційної картини світу оповідача. Мартюк після оголошення Молотова про початок військових дій найперше їде додому, де спостерігає картину загального хаосу та дезорієнтованості. Відсутність віри в успішне завершення війни поєднується із повною деморалізацією місцевого населення, що яскраво виявляється в епізоді з німецькими літаками над Вишневським: *«Я стояв на танку, чекаючи, що ось зараз, за цим розворотом вони накинуться на Пугаловську і змішають її з землею. Але вони покружляли і полетіли понад залізницею на Волноваху, мабуть шукаючи крупнішої цілі. Місто полегшено зітхнуло. Під час їхнього рейду не озвалася ні одна зенітка, ані одного пострілу з землі. Це почуття беззахисності й безпорадності нівелювало в людях останки віри в радянську спроможність зупинити ворога» [1, с. 206-207].* Загальна зневіра передається й Михайлові, який намагається відтягнути похід до військомату: *«Морально ми вже переможені, думав я. Все тріщить, все валиться, країна простягає ноги, а поглянеш довкола, мало хто цим переймається. Населення ніби завчасу примирилося з фактом, що німці прийдуть також і сюди, і ні в які газети й промови не вірить» [1, с. 199].* Хлопець намагається провести останні дні перед неминучим відбуттям на фронт у колі родини та друзів, ніби передбачаючи, що перебуває у рідному домі востаннє.

Автобіографічне письмо Віталія Бендера спрямоване на те, аби створити своєрідну філософію творчої пам'яті, суть якої полягає в порятунку образів минулого від всевладного часу. Кожна згадка постає невеликою перемогою над смертю. Митець вкарбовує імена своїх батьків, родичів, друзів, знайомих у вічність, вписуючи їх, таким чином, до особливого буття – буття у слові. Він здійснює семіотизацію як власного існування, так і щасливого життя пристанційного містечка на Донеччині, що навіки втрачене, перетворюючи його в текст і відокремлюючи від дії часу. Каузальною домінантою

автобіографічного акту Віталія Бендера стає бажання зберегти власне «справжнє», дитяче буття, консервуючи його у спогадах про юнацькі роки: «*А тепер я дорослий, суспільство вже осідлало мене обов'язками, взяло на військовий облік. Десь там, на Заході, палає війна, і моя доля – незабаром іти у її вир. Як мені хотілося тої миті знову стати безжурним хлопчиком і відмежуватися від зрадливого дорослого середовища!*» [1, с. 198].

ЛІТЕРАТУРА

1. Бендер В. Марш молодости. Київ : Юніверс, 2005. 888 с.
2. Бузов А. С. Дискурс експресіонізму в романі Віталія Бендера «Фронтові дороги». *Актуальні проблеми української літератури і фольклору: наук. зб.. Випуск 23*. Вінниця : Донецький національний університет, 2015. С. 70–79.
3. Бузов А. С. Стильові пошуки у малій прозі Віталія Бендера. *Jahrbuch der VI Internationalen virtuellen Konferenz der Ukrainistik «Dialog der Sprachen – Dialog der Kulturen. Die Ukraine aus globaler Sicht» Reihe: Internationale virtuelle Konferenz der Ukrainistik. Діалог мов – діалог культур. Україна і світ*. Мюнхен : KUBON & SAGNER, 2016. С. 255–260.
4. Бузов А. С. Фабульна організація роману Віталія Бендера «Марш молодости». *Актуальні проблеми української літератури і фольклору: наук. зб.. Випуск 24*. Вінниця : Донецький національний університет імені Василя Стуса, 2016. С. 140-151.
5. Бузов А. С. Історія однієї присвяти: автобіографічний дискурс роману Віталія Бендера «Марш молодости». *Літературний процес: методологія, імена, тенденції*. Вип. 9. Київ : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2017. С. 79-87.
6. Бузов А. С. Екзистенційний вимір новелістики Віталія Бендера повоєнної доби. *Jahrbuch der VII. Internationalen virtuellen Konferenz der Ukrainistik «Dialog der Sprachen - Dialog der Kulturen. Die Ukraine aus globaler Sicht»*. Щорічний науковий збірник Сьомої міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції з україністики “Діалог мов – діалог культур. Україна і світ”. Мюнхен : Verlag readbox unipress Open Publishing LMU, 2017. С. 279–288.
7. Василенко Р. М. Ех, дороги. *Життя в гримі та без (шляхами діаспори)*. Київ : Рада, 1999. С. 366-369.
8. Галич В. М. Публіцистика Віталія Бендера: жанрово-стильові домінанти. *Соціальні комунікації: теорія, історія, регіональний дискурс: науковий збірник*. Рівне : О. Зень, 2015. С. 23-46.
9. Дальний М. Вибране. Люди-події-коментарі. Київ : Києво-Могилянська академія, 2007. 563 с.
10. Качуровський І. В. Покоління Другої світової війни в літературі української діаспори. *Променисті сільвети*. Київ : Києво-Могилянська академія, 2008. С. 514-531
11. Коновал О. Г. Жив з Україною в серці. *Віталій Бендер. Марш молодости*. Київ : Юніверс, 2005. С. 5-9.
12. Мацько В. П. Українська еміграційна проза ХХ століття. Хмельницький : ПП Дереза І. Ж., 2009. 388 с.
13. Просалова В. А. Віталій Бендер. *Українська діаспора: літературні постаті, твори, біобібліографічні відомості*. Донецьк : Східний видавничий дім, 2012. С. 27.
14. Просалова В. А. Проблема автор – герой у романі Віталія Бендера «Фронтові дороги». *Вісник Донецького університету. Серія Б. Гуманітарні науки. No. 1–2*. Вінниця : Донецький національний університет. С. 208–213.

15. Schnell R. Die Literatur der Bundesrepublik: Autoren, Geschichte, Literaturbetrieb. Stuttgart : Metzler, 1986. S. 431-433.

References

1. Bender, V. (2005). *Marsh molodosty* [The March of Youth]. Kyiv: Yunivers. [In Ukrainian].
2. Buzov, A. (2015). Dyskurs ekspresionizmu v romani Vitalia Bendera «Frontovi dorohy» [Expressionistic discourse in Vitaly Bender's novel "Front roads"]. *Aktual'ni problemy ukrayins'koyi literatury i fol'kloru*. 23. 70-79 [In Ukrainian].
3. Buzov, A. (2016). Stylovi poshuky u maliy prozi Vitaliya Bendera [Stylistic searches in a small prose of Vitalii Bender]. *Jahrbuch der VI Internationalen virtuellen Konferenz der Ukrainistik «Dialog der Sprachen – Dialog der Kulturen. Die Ukraine aus globaler Sicht» Reihe: Internationale virtuelle Konferenz der Ukrainistik. Dialoh mov – dialoh kul'tur. Ukrayina i svit*. Munchen: KUBON & SAGNER. S. 255–260 [In Ukrainian].
4. Buzov, A. (2016). Fabulna orhanizatsia romanu Vitalia Bendera «Marsh molodosty» [Fable organization of Vitalii Bender's novel "The March of Youth"]. *Aktual'ni problemy ukrayins'koyi literatury i fol'kloru*. 24. 140-151 [In Ukrainian].
5. Buzov, A. (2017). Istorია odniiei prysviiaty: avtobiohrafichnyi dyskurs romanu Vitalia Bendera «Marsh molodosty» [A history of one dedication: autobiographical discourse of the novel «The March of Youth» by Vitalii Bender]. *Literaturnyy protses: metodolohiya, imena, tendentsiyi*. 9. 79-87 [In Ukrainian].
6. Buzov, A. (2017). Ekzystentsiynyy vymir novelistyky Vitalia Bendera povoyennoi doby [Existential discourse of Vitaly Bender's novels of after-war period]. *Jahrbuch der VII. Internationalen virtuellen Konferenz der Ukrainistik «Dialog der Sprachen - Dialog der Kulturen. Die Ukraine aus globaler Sicht». Shchorichnyy naukovyy zbirnyk S'omoyi mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi Internet-konferentsiyi z ukrayinistyky "Dialoh mov – dialoh kul'tur. Ukrayina i svit"*. Munchen: Verlag readbox unipress Open Publishing LMU. 279-288 [In Ukrainian].
7. Vasylenko, R. (1999). Ekh, dorohy [This roads]. *Zhyttya v hrymi ta bez (shlyakhamy diaspori)*. Kyiv: Rada, 1999. 366-369 [In Ukrainian].
8. Halych, V. (2015). Publitsystyka Vitalia Bendera: zhanrovo-styl'ovi dominanty [Journalism by Vitalii Bender: genre and stylistic dominants]. *Sotsialni komunikatsii: teoria, istoria, rehionalnyi dyskurs: naukovyi zbirnyk*. Rivne: O. Zen', 2015. 23-46 [In Ukrainian].
9. Dalnyi, M. (2007). Vybrane. Lyudy-podiyi-komentari [Selected works. People-features-comments]. Kyiv: Kyyevo-Mohylyans'ka akademiya. [In Ukrainian].
10. Kachurovskiy, I. (2008) Pokolinnya Druhoyi svitovoyi viyny v literaturi ukrayins'koyi diaspori [WWII generation in the literature of ukrainian diaspora]. *Promenyti syl'vety*. (pp. 514-531). Kyiv: Kyievo-Mohylyanska akademiya.
11. Konoval, O. (2005) Zhyv z Ukrayinoyu v sertsii [He lived with Ukraine in his heart]. In V. Bender, *Marsh molodosty*. (pp. 5-9). Kyiv: Yunivers. [In Ukrainian].
12. Matsko, V. (2009). *Ukrayins'ka emihratsiyna proza XX stolittia* [Ukrainian emigration prose in XX century]. Khmelnytskyi: PP Derepa I. Zh. [In Ukrainian].
13. Prosalova, V. (2009). Vitali Bender [Vitali Bender]. *Ukrayinska diaspora: literaturni postati, tvory, biobibliohrafichni vidomosti*. Donetsk: Skhidnyy vydavnychyy dim.
14. Prosalova, V. (2015). Problema avtor – heroi u romani Vitalia Bendera «Frontovi dorohy» [Problem of author and hero in the novel "Front roads" by Vitali Bender]. *Visnyk Donetskoho universytetu. Seriya B. Humanitarni nauky*. 1–2. 208-213. [In Ukrainian].
15. Schnell, R. (1986). *Die Literatur der Bundesrepublik: Autoren, Geschichte, Literaturbetrieb* [German literature: authors, writing, literary life]. Stuttgart: Metzler. [In German].

АННОТАЦИЯ

Антон Бузов. Автобиографические маркеры в романе Виталия Бендера «Станция Пугаловская»

В статье рассмотрено автобиографическое пространство романа Виталия Бендера «Станция Пугаловская». Особое внимание сконцентрировано на хронотопе произведения, являющемся ярким свидетельством художественных преобразований писателем автобиографического материала. Установлено, что пространственно-временные границы романа «Станция Пугаловская» воспроизводят ситуацию довоенного городка на территории современной Донецкой области, в условиях которого провел детство и юность Виталий Бендер.

Ключевые слова: поэтика, дискурс, автобиографизм, автобиографический акт, хронотоп, «текст памяти».

ABSTRACT

Anton Buzov. Autobiographical markers of novel «Pugalovska station» by Vitalii Bender

The subject of consideration in the article is the autobiographical dimension of the novel of Vitalii Bender “Pugalovska Station”. Particular attention is paid to the chronotope of the work, which is a vivid testimony to the author's transformations of autobiographical material. It was established that the time-space boundaries of the novel “Pugalovska Station” reproduce the situation of the pre-war town in the territory of modern Donetsk region, in which conditions Vitalii Bender spent his childhood and youth.

The autobiographical work of Vitalii Bender is aimed at creating a peculiar philosophy of creative memory, the essence of which is the salvation of life images from the power of time. Recalling, the writer overcomes death, repeatedly depicted in his novel – the death of relatives, friends, acquaintances. The artist scribbles their names into eternity, thus typing them into a special being – being in the word. He semiotizes as his own existence, and forever lost the happy life of a precinct town in the Donetsk region, turning it into text and separating it from the action of time. The causal dominant of the autobiographical act of Vitalii Bender is the desire to preserve its own “true”, childhood, preserving it in the memories of adolescence.

Key words: poetics, discourse, autobiography, autobiographical act, chronotope, «the memory text».

Стаття надійшла до редакційної колегії 18.10.2017 року